ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА І ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД: ПИТАННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ І ВЗАЄМОВПЛИВУ

СЕРДЮК Ігор Анатолійович - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави та права, конституційного права та прав людини Дніпровського державного університету внутрішніх справ
ORCID 0000-0002-3655-721X
УДК 340.115
DOI: https://doi.org/10.71404/NP.2025.1.44

Метою цієї наукової статті є визначення характеру (аспектів) взаємозв'язку і взаємовпливу феноменів верховенства права і права на справедливий суд. Аргументовано, що підтримане науковим загалом теоретичне положення про визнання права на справедливий суд складовою верховенства права лише фрагментарно відображає багатоаспектний характер взаємозв'язку між указаними феноменами правової дійсності. Елементами механізму забезпечення права кожного на справедливий суд і чинниками, що сприяють реалізації цієї можливості, є інші складники верховенства права, як то законність дій органів публічної влади, їх посадових і службових осіб, юридична визначеність ухвалених ними остаточних рішень (передусім, судових), заборона свавілля з боку суб'єктів владних повноважень, дотримання прав людини, заборона дискримінації та рівність усіх перед законом. У свою чергу, юридичні факти реалізації права на справедливий суд, особливо у разі їх масштабування, є надійним маркером утвердження в суспільному і державному житті ідеї верховенства права (правовладдя).

Ключові слова: верховенство права (правовладдя), право на справедливий суд, Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеційська Комісія), складники верховенства права, законність, юридична визначеність, заборона свавілля, доступ до правосуддя, дотримання прав людини, заборона дискримінації та рівність перед законом, механізм забезпечення права кожного на справедливий суд.

Постановка проблеми

Одним із важливих завдань сучасної правничої науки є відкриття та пояснення нових державно-правових закономірностей, що являють собою внутрішні, суттєві, необхідні, об'єктивні й усталені зв'язки державно-правових явищ між собою, а також іншими соціальними феноменами й обумовлені сутністю цих явищ. Сучасну гносеологічну ситуацію, пов'язану з дослідженням верховенства права і права на справедливий суд, можна оцінити як таку, що характеризується недостатністю наявних теоретичних знань, що пояснюють характер (аспекти) взаємозв'язку між цими правовими феноменами.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми

Верховенство права і право на справедливий суд як явищами правової дійсності постійно перебувають у фокусі уваги представників загальнотеоретичної та галузевих юридичних наук, суддів Конституційного Суду України й Європейського Суду з прав людини, а також членів Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційської Комісії), яка вважається унікальною спеціалізованою установою Ради Європи експертного характеру, чиє призначення полягає у наданні вільних від політичних оцінок експертних висновків стосовно важливих питань демократії, прав людини і конституційного права [4, с. 160].

Підтвердженням цьому слугують численні праці науковців, а також окремі юридичні документи, присвячені різним аспектам верховенства права і права на справедливий суд. Зокрема, сучасну парадигму верховенства права складають праці С. Головатого [3],[4],[5], М. Козюбри [8], А. Колодія [9], О. Петришина і С. Шевчука [10], П. Рабіновича [11] й ін. Зміст принципу верховенства права розкритий також у Рішенні Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення більш м'якого покарання) [12]. Проблемні питання, що торкаються методологічного, гносеологічного й онтологічного аспектів права на справедливий суд та механізму його забезпечення досліджувались у працях О. Бойка [1], І. Завальнюка [6],[7], І. Сердюка [13], О. Стратія й О. Меленко [14], Ю. Тоботи [15], Н. Шелевер [16] й ін. На особливу увагу в контексті проблематики цього дослідження заслуговує Доповідь «Верховенство права», схвалена Європейською Комісією «За демократію через право» [2] (далі – Доповідь), що є своєрідною консенсусною відповіддю представників різних правничих шкіл Європи (голландської, німецької, англійської та фінської) на питання уніфікованого розуміння категорії верховенство права (або «Rule of Law», що вважається його англомовним відповідником) [4].

Водночас питання взаємозв'язку і взаємовпливу феноменів верховенства права і права на справедливий суд у наукових працях висвітлене фрагментарно. Усуненню вказаної прогалини і буде присвячена ця стаття.

Метою статті є визначення характеру (аспектів) взаємозв'язку і взаємовпливу феноменів верховенства права і права на справедливий суд. Об'єктом цього дослідження є феномени верховенства права і права на справедливий суд, а його предметом – закономірності (зв'язки), що існують між ними.

Методологічна основа дослідження

Теоретичний інструментарій цієї наукової розвідки складають такі елементи сучасної методології пізнання права й інших правових явищ:

1) діалектичний методологічний підхід, що ґрунтується на принципах взаємозв'язку і розвитку феноменів верховенства права та права на справедливий суд;

2) герменевтичний методологічний підхід і спеціально-юридичний метод пізнання, що забезпечують інтерпретацію тексту юридичних документів, зокрема вищезгаданій Доповіді;

3) формально-логічного методу, гносеологічний потенціал якого складають прийоми аналізу та синтезу. Їх використання дозволяє виокремити складові верховенства права, а також сформулювати загальні висновки, що відображають результати дослідження.

Виклад основного матеріалу

Огляд доктринальних джерел і навчальної літератури з питання, що складає предмет дослідження, свідчить про те, що вчені традиційно розглядають право на справедливий суд як важливу складову верховенства права. Іншими словами це означає, що однойменні явища правової дійсності співвідносяться між собою як ціле і його частини та взаємопов'язані між собою структурними зв'язками. Для підтвердження такого умовиводу звернемось до згаданих вище окремих доктринальних джерел і Доповіді.

У своїй науковій статті П. Рабінович на основі аналізу правових позицій Європейського з прав людини, сформульованих у рішеннях цієї авторитетної правозахисної інституції, дійшов висновку, що Страсбурзький Суд принцип верховенства права розкрив на сьогодні вже досить докладно, більш-менш конкретизовано у цілій низці ознак [6]. У контексті досліджуваної проблематики заслуговують на увагу такі риси вищезгаданого правового феномену:

1) визнання пріоритетності, домінування, визначальної ролі прав людини у діяльності держави;

2) поширюваність пріоритетності цього принципу на діяльність усіх без винятку

органів держави, включно з тими, які наділені правозастосовними повноваженнями;

3) правова певність, визначеність становища людини у тій ситуації, в якій вона перебуває;

4) неприпустимість затримання особи на невизначений і непередбачуваний строк, якщо воно не ґрунтується на законі чи судовому рішенні;

5) обсяг будь-якого розсуду й спосіб його здійснення мають бути з достатньою ясністю визначені законом;

6) майже безвиняткова можливість доступу до Суду;

7) наявність судового контролю за втручанням виконавчих органів у права людини;

8) підпорядкованість судовому рішенню усіх органів держави, безвиняткова обов'язковість його виконання будь-якими органами і посадовцями;

9) можливість скасування вищим судом рішення нижчого суду, що не набрало чинності;

10) невтручання законодавчої влади у відправлення правосуддя [11].

І хоча вчений прямо не згадує право на справедливий суд як складову верховенства права, вищезгадані риси останнього (майже безвиняткова можливість доступу до Суду, наявність судового контролю за втручанням виконавчих органів у права людини, підпорядкованість судовому рішенню усіх органів держави, безвиняткова обов'язковість його виконання будь-якими органами і посадовцями, можливість скасування вищим судом рішення нижчого суду, що не набрало чинності, а також невтручання законодавчої влади у відправлення правосуддя) є важливими аспектами права кожного на справедливий суд. Це дає підстави вважати право на справедливий суд складовою верховенства права.

Аналогічну позицію з приводу питання, що складає предмет розгляду, мають і О. Стратій та О. Меленко. Аргументом на підтвердження цієї тези слугує їх наукова праця, що має назву «Право на справедливий суд як елемент принципу верховенства права» [14]. Щоправда аналіз змісту цієї наукової праці доводить, що вчені сфокусували свою увагу не на взаємозв'язку вищезгаданих правових феноменів, а на складових права на справедливий суд. Більше того, викладене в такому елементі наукової статті, як «Постановка проблеми у загальному вигляді» теоретичне положення про те, що «Одним із фундаментальних проявів верховенства права є право на справедливий суд» [14, с. 501], підтверджує наявну суперечність у погляді вчених на вирішення цього дослідницького завдання. Визнання права на справедливий суд фундаментальним проявом верховенства права фактично означає, що згадані явища правової дійсності співвідносяться між собою не як частина і ціле, про що свідчить назва статті, а як форма (форма прояву явища) та його зміст, відповідно.

Важливе значення в плані розуміння феномену верховенства права, а також його взаємозв'язку із правом на справедливий суд, має неодноразово згадана Доповідь Венеційської Комісії. Її автори складниками верховенства права визнали такі елементи:

1) законність, включно з прозорим, підзвітним та демократичним процесом введення в дію приписів права;

2) юридичну визначеність;

3) заборону свавілля;

4) доступ до правосуддя, представленого незалежними та безсторонніми судами, включно з тими, що здійснюють судовий нагляд за адміністративною діяльністю;

5) дотримання прав людини;

6) заборону дискримінації та рівність перед законом [2, с. 177].

З-поміж цих складників є і той, який у розумінні ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод уважається не лише одним із елементів права на справедливий суд, але й має безпосереднє відношення до правосуддя. Йдеться, зокрема, про доступ до правосуддя, представленого незалежними та безсторонніми судами, включно з тими, що здійснюють судовий нагляд за адміністративною діяльністю. Цей компонент верховенства права передбачає таке:

1) гарантовану можливість кожного оскаржувати дії та рішення влади, якщо

вони не відповідають правам чи інтересам особи;

2) наділення судів повноваженнями на власний розсуд визначати, які закони мають бути застосовними та ваговитими щодо конкретної справи, вирішувати питання факту і застосовувати закон до фактичних обставин згідно з достатньо прозорою і передбачуваною методологією тлумачення;

3) незалежність і безсторонність суду (суд має бути а) вільним від зовнішнього тиску і не контролюватися іншими гілками влади, особливо виконавчою, а судді не повинні зазнавати політичного впливу чи маніпуляції; б) таким, що навіть за зовнішніми ознаками не видається упередженим щодо результату справи);

4) слухання повинно бути бути справедливим і відкритим, а рішення у справі має ухвалюватись упродовж розумного строку;

5) існування визнаної, організованої та незалежної правничої професії (адвокатури), яка готова та *de facto* спроможна надавати юридичні послуги і законом уповноважена на це. Оскільки правосуддя має бути доступним і для тих, кому це не по кишені, у разі необхідності таким особам повинно бути забезпечено надання безоплатної правничої допомоги;

6) існування установи чи організації – певного обвинувача, яка до певної міри теж має бути незалежною від виконавчої влади і яка забезпечує, щоб порушник закону – навіть коли потерпілі не заявляють про це – постав перед судом;

7) судові рішення мають бути ефективно виконані і не повинно існувати можливості (окрім надзвичайно виняткових випадків) переглядати остаточне судове рішення (дотримання принципу *res judicata*) [2, с. 180].

Що ж до інших складників верховенства права, то їх необхідно розглядати як елементи механізму забезпечення права кожного на справедливий суд. Вони є чинниками, що сприяють реалізації вищезгаданої можливості. Такий висновок підтверджується змістовним наповненням принципів законності, юридичної визначеності, заборони свавілля, дотримання прав людини, заборони дискримінації та рівності перед законом.

Так зокрема, законність, як складник верховенства права, означає:

1) неухильне дотримання приписів права (law);

2) поширення цієї вимоги не лише на фізичних осіб, а й на суб'єктів владних повноважень;

3) дії посадових осіб у межах наданих їм повноважень;

4) неможливість зазнати покарання жодною особою, якщо вона не порушила раніше ухвалених приписів права, що вже набули чинності, та що за порушення закону *(the law)* має наставати відповідальність [2, с. 177-178].

Принцип юридичної визначеності *(legal certainty)* в контексті забезпечення права на справедливий суд із необхідністю вимагає:

1) дотримання принципу *res judicata,* згідно з яким остаточні рішення судів національної системи не повинні бути предметом оскарження;

2) безумовного виконання остаточних рішень національних судів;

3) запровадження судами, особливо вищих інстанцій, механізмів, що надають можливість уникати суперечливості та забезпечувати узгодженість їхньої судової практики;

4) щоб закон був не лише придатний для застосування, але й реально застосований на практиці, в тому числі в діяльності суду [2, с. 178-179].

Заборона свавілля *(prohibition of arbitrariness)* як складова верховенства права, означає, що дискреційні повноваження (повноваження на власний розсуд) не мають здійснюватись у свавільний спосіб, адже їх здійснення у такий спосіб уможливлює ухвалення несправедливих, необґрунтованих, нерозумних або навіть деспотичних рішень, що є несумісним із поняттям верховенства права [2, с. 179].

Дотримання прав людини, як складник верховенства права, забезпечує такі можливості кожного:

1) доступ до правосуддя;

2) право на законного і компетентного суддю;

3) право на виклад своєї позиції *(the right to be heard)*;

4) право на ефективні засоби юридичного захисту в будь-якому спорі;

5) право на справедливий суд, аналогом якого в англо-американській правовій традиції є принцип природної справедливості чи принцип справедливої (юридичної) процедури [2, с. 180-181].

Заборона дискримінації та рівність перед законом, як компонент верховенства права, зокрема означає, що:

а) закони мають застосовуватись однаково до всіх та запроваджуватись із логічною послідовністю;

2) закони мають стримувати дискримінацію окремих фізичних осіб чи груп осіб;

3) кожна фізична особа має бути підпорядкованою тим самим законам, і жодна фізична особа чи група осіб не мають особливих юридичних привілеїв (рівність перед законом) [2, с. 181-182].

Висновки

Отже, підтримане широким науковим загалом судження про визнання права на справедливий суд складовою верховенства права лише фрагментарно відображає багатоаспектний характер взаємозв'язку між цими феноменами правової дійсності. Елементами механізму забезпечення права кожного на справедливий суд і чинниками, що сприяють реалізації цієї можливості, є інші складові верховенства права, як то законність дій органів публічної влади, їх посадових і службових осіб, юридична визначеність ухвалених ними остаточних рішень (передусім, судових), заборона свавілля з боку суб'єктів владних повноважень, дотримання прав людини, заборона дискримінації та рівність усіх перед законом. У свою чергу, юридичні факти реалізації права на справедливий суд, особливо у разі їх масштабування, є надійним маркером утвердження в суспільному і державному житті ідеї верховенства права (правовладдя).

Література

1. Бойко О. Зміст права на справедливий судовий розгляд. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 5. С. 294-298.

2. Верховенство права. Доповідь, схвалена Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеційською Комісією) на 86-му пленарному засіданні (Венеція 25-26 березня 2011 року). Переклад на українську мову С. Головатого. *Право України*. 2011. № 10. С. 168-184.

3. Головатий С. Верховенство права : моногр. : у 3 кн. Київ : Видавництво «Фенікс», 2006. 1747 с.

4. Головатий С. Верховенство права (правовладдя): як його тлумачить венеційська комісія. *Право України*. 2024. № 10. С. 154-184.

5. Головатий С. Про людські права. Лекції. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. 760 с.

6. Завальнюк І. В. Конституційно-правова кваліфікація права на справедливий суд. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 1. С. 46-52.

7. Завальнюк І. В. Право на справедливий суд та право на судовий захист: аспекти співвідношення. Київський часопис права. 2021. № 1. С. 52-59.

8. Козюбра М. І. Принципи верховенства права і правової держави: єдність основних вимог. *Наукові записки НаУКМА* : Юридичні науки. Т. 64. 2007. Вип. 1. С. 3-9.

9. Колодій А. М. Конституція і розвиток принципів права України (методологічні питання) : дис. д-ра юрид. наук : 12.00.01, 12.00.02. Київ, 1998. 391 с.

10. Петришин О. В., Шевчук С. В. Верховенство права. *Теорія держави і права* : підручник / за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2015. С. 334-337.

11. Рабінович П. М. Верховенство права (за матеріалами практики Страсбурського суду та Конституційного Суду України). Вісник Академії правових наук України. 2006. № 2 (45). С. 3-16.

12. Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення більш м'якого покарання). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text

13. Сердюк І. А. Сучасна парадигма дослідження права на справедливий суд та

механізму його забезпечення. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. Спеціальний випуск № 1. С. 32-37.

14. Стратій О. В., Меленко О. В. Право на справедливий суд як елемент принципу верховенства права. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2024. № 11. С. 501-504.

15. Тобота Ю. А. Поняття та критерії «справедливого судового розгляду» у рішеннях Європейського суду з прав людини. Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. 2013. № 1086. С. 65-68.

16. Шелевер Н. Конституційне право на справедливий суд у контексті статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. *Юридичний вісник*. 2020. № 5. С. 72-78.

References

1. Boyko, O. (2020) Zmist prava na spravedlyvyy sudovyy rozhlyad [The content of the right to a fair trial]. *Pidpryyemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. № 5, pp. 294-298. [in Ukr.].

2. Verkhovenstvo prava. Dopovid′, skhvalena Yevropeys′koyu Komisiyeyu «Za demokratiyu cherez pravo» (Venetsiys′koyu Komisiyeyu) na 86-mu plenarnomu zasidanni (Venetsiya 25-26 bereznya 2011 roku) [The rule of law. Report approved by the European Commission "For Democracy through Law" (Venice Commission) at the 86th plenary session (Venice, March 25-26, 2011)]. Pereklad na ukrayins′ku movu S. Holovatoho. *Pravo Ukrayiny*. 2011. № 10, pp. 168-184. [in Ukr.].

3. Holovatyy, S. (2024) Verkhovenstvo prava [The rule of law] : monohr. : u 3 kn. Kyiv : Vydavnytstvo «Feniks», 2006. 1747 p. [in Ukr.].

4. Holovatyy, S. Verkhovenstvo prava (pravovladdya): yak yoho tlumachyt′ venetsiys′ka komisiya [The rule of law: as interpreted by the Venice Commission]. *Pravo Ukrayiny*. № 10, pp. 154-184. [in Ukr.].

5. Holovatyy, S. (2016) Pro lyuds′ki prava [On human rights]. Lektsiyi. Kyiv : DUKH I LITERA, 760 p. [in Ukr.].

6. Zaval′nyuk, I. V. (2022) Konstytutsiyno-pravova kvalifikatsiya prava na spravedlyvyy sud [Constitutional-legal assessment of the right to a fair trial]. *Aktual'ni problemy vitchyznyanoyi yurysprudentsiyi*. № 1, pp. 46-52. [in Ukr.].

7. Zaval′nyuk, I. V. (2021) Pravo na spravedlyvyy sud ta pravo na sudovyy zakhyst: aspekty spivvidnoshennya [The right to a fair trial and the right to judicial protection: aspects of the relationship]. *Kyyivs'kyy chasopys prava*. № 1, pp. 52-59. [in Ukr.].

8. Kozyubra, M. I. (2007) Pryntsypy verkhovenstva prava i pravovoyi derzhavy: yednist′ osnovnykh vymoh [Principles of the rule of law and the rule of law state: the unity of basic requirements]. *Naukovi zapysky NaUKMA : Yurydychni nauky*. Vol. 64, iss. 1, pp. 3-9. [in Ukr.].

9. Kolodiy, A. M. (1998) Konstytutsiya i rozvytok pryntsypiv prava Ukrayiny (metodolohichni pytannya) [Constitution and development of principles of law of Ukraine (methodological issues)] : dys. d-ra yuryd. nauk : 12.00.01, 12.00.02. Kyiv, 391 p. [in Ukr.].

10. Petryshyn, O. V., Shevchuk, S. V. (2015) Verkhovenstvo prava [The rule of law]. *Teoriya derzhavy i prava* : pidruchnyk / za red. O. V. Petryshyna. Kharkiv : Pravo, pp. 334-337. [in Ukr.].

11. Rabinovych, P. M. (2006) Verkhovenstvo prava (za materialamy praktyky Strasburs′koho sudu ta Konstytutsiynoho Sudu Ukrayiny) [The rule of law (based on the practice of the Strasbourg Court and the Constitutional Court of Ukraine)]. *Visnyk Akademiyi pravovykh nauk Ukrayiny*. № 2 (45), pp. 3-16. [in Ukr.].

12. Rishennya Konstytutsiynoho Sudu Ukrayiny vid 2 lystopada 2004 roku № 15-rp/2004 u spravi za konstytutsiynym podannyam Verkhovnoho Sudu Ukrayiny shchodo vidpovidnosti Konstytutsiyi Ukrayiny (konstytutsiynosti) polozhen′ statti 69 Kryminal′noho kodeksu Ukrayiny (sprava pro pryznachennya bil′sh m′yakoho pokarannya) [Decision of the Constitutional Court of Ukraine dated November 2, 2004 No. 15-рп/2004 in the case on the constitutional submission of the Supreme Court of Ukraine on the compliance with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the provisions of Article 69 of the Criminal Code of Ukraine (case on the imposition of a more lenient sentence)]. URL: https://zakon.

rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text [in Ukr.].

13. Serdiuk, I. A. (2024) Suchasna paradyhma doslidzhennya prava na spravedlyvyy sud ta mekhanizmu yoho zabezpechennya [Modern paradigm of research into the right to a fair trial and the mechanism for ensuring it]. *Naukovyy visnyk Dniprovs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. Special issue № 1, pp. 32-37. [in Ukr.].

14. Stratiy, O. V., Melenko, O. V. (2024) Pravo na spravedlyvyy sud yak element pryntsypu verkhovenstva prava [The right to a fair trial as an element of the principle of the rule of law]. *Yurydychnyy elektronnyy naukovyy zhurnal*. № 11, pp. 501-504. [in Ukr.].

15. Tobota, Yu. A. (2013) Ponyattya ta kryteriyi «spravedlyvoho sudovoho roz·hlyadu» u rishennyakh Yevropeys'koho sudu z prav lyudyny [The concept and criteria of a "fair trial" in the decisions of the European Court of Human Rights]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu im. V. N. Karazina*. № 1086, pp. 65-68. [in Ukr.].

16. Shelever, N. (2020) Konstytutsiyne pravo na spravedlyvyy sud u konteksti statti 6 Konventsiyi pro zakhyst prav lyudyny i osnovopolozhnykh svobod 1950 roku [The constitutional right to a fair trial in the context of Article 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950]. *Yurydychnyy visnyk*. № 5, pp. 72-78. [in Ukr.].

IHOR SERDIUK. THE RULE OF LAW AND THE RIGHT TO A FAIR TRIAL: ISSUES OF INTERRELATION AND MUTUAL INFLUENCE

The purpose of this scientific article is to determine the nature (aspects) of the interrelation and mutual influence of the phenomena of the rule of law and the right to a fair trial. The author has argued that the theoretical position supported by the scientific community on the recognition of the right to a fair trial as a component of the rule of law only partially reflects the multifaceted nature of the relationship between the specified phenomena of legal reality. The elements of the mechanism for ensuring everyone's right to a fair trial and the factors contributing to the realization of this possibility are other components of the rule of law, such as the legality of the actions of public authorities, their officials and employees, the legal certainty of their final decisions (primarily judicial), the prohibition of arbitrariness on the part of entities of power, observance of human rights, the prohibition of discrimination and the equality of everyone before the law. In turn, the legal facts of the implementation of the right to a fair trial, especially in the case of their scaling, are a reliable marker of the establishment of the idea of the rule of law in public and state life.

***Keywords**: rule of law, right to a fair trial, European Commission "For Democracy through Law" (Venice Commission), components of the rule of law, legality, legal certainty, prohibition of arbitrariness, access to justice, observance of human rights, prohibition of discrimination, equality before the law, mechanism for ensuring everyone's right to a fair trial.*